

Kurgánok a Magas-Bakonyban

Néhány értő szemű alföldi kollégának bizonyára feltűnik majd, hogy a címben szereplő türk eredetű sztyeppe megnevezés egy kissé csal, de éppen csak annyira, hogy figyelemfelkeltő és ezzel nem öncélúan, de ismeretterjesztő is legyen. Talán megengedhető ennyi szerzői szabadság, főleg, ha azonnal pontosítjuk is a fogalmakat. Mert mi is az a kurgán és mit is keresne a Bakonyban?

Régészeti értelemben nem sokat, mert bár nagyon ősi temetkezési formát – a sírhalmos temetkezést – jelöli gyűjtőfogalomként, de kis hazánkban a szakirodalom a kurgánt elsősorban az Alföldön élt őskori Jamnaja-kultúra esetében használja, akik keletről érkezett sztyeppe népcsoportként hozták magukkal a végtelen síkvidékek temetkezési szokását, a gödősírok fölé emelt jelentős méretű sírhalmokat. A gödörösíros kurgán köznap, népi elnevezése talán már ismerősebben cseng: kunhalom.

De fordítsuk meg a mindig oly kifejező magyar nyelv segítségével a sírhalom kifejezés szórendjét és máris egy új régészeti fogalom, a halomsír születik meg.

Akkor ez most kurgán, vagy sem? Nagyon hasonló temetkezési formát jelöl (a közös ősi gyökerek Közép-Ázsia őskorának homályába nyúlnak), de részleteiben mégis kicsit más és inkább domb- és középhegyvidékeink területén találjuk meg máig fennmaradt emlékeit.

Többek között a Bakonyban. Annak is a központi Magas-Bakony hegytagozatában fekszik Közép-Európa legnagyobb kiterjedésű és darabszámú halomsír sírmezeje, a Százhalom. Összesen 226 halomsír rejtőzik a Bakonybélre kifelé Száraz-Gerence-völgy és a Kőrös-hegy között fekvő Tekerés-kút közelében, bükkerdő öregedő szálfái alatt, helyenként már kefesűű újulattal takarva.

A Magas-Bakony erdőrengetege Kr. e. 1500-ig szinte lakatlan, vagy nagyon gyéren lakott volt. Ezt követően azonban jelentős népességmozgás, benépesedési hullám indult el a mai Rajna-völgy, Ausztria és a Cseh-medence irányából. Az erdős-hegyes vidékről érkező népcsoportok elsősorban állattartással foglalkoztak és tömegesen szállták meg a Bakonyvidék völgyeit, hegyeit, medencéit.

Mivel a régészettudomány hovatarozásukat nem tudta megnyugtatóan tisztázni, így a jellegzetes és közös vonású temetkezési formájukról, *halomsíros kultúrának* nevezte el őket.

Ezek a késő bronzkori népek földfelszínen meggyújtott máglyán égették el halottaikat, majd a szenesült maradványokat és a mellé helyezett dísz- és használati tárgyakat egy kis kőlappokkal körbevett kőkamrába zárták, melyre kisebb-nagyobb méretű földhalmot hordtak.

A több mint 3500 éves őskori sírhalmok, vagy ha nagyon szabatosak akarunk lenni akkor a kőkonstrukciós sírépítmények, mai is jól láthatóak a Kőrös-hegy közelében. Méreteik meglehetősen változatosak, többségében 1-3 méter magasságúak és 8-30 méter átmérőjűek. A halmokban rejlő kőkamrák hosszanti oldalának tájolása a fő égtájakhoz igazodik. Érdekes, hogy a kultúra megerősített, kőszáncokkal körülvett földvárjai a környező hegytetőkön fekszenek, de lakótelepeik nem ismertek.

A lassan letermelésre és felújításra kerülő bükkösök alatt barangolva számos ilyen halomsírt nézhetünk meg, melyek közül egynek-egynek a tetején korunk embere kis kőoltárokat épített, helyenként még mécsesekbe is botolhatunk.

Micsoda atavisztikus kapcsolat ez ilyen szédítő időtávon keresztül, két ennyire különböző kultúra között, annak ellenére, hogy bizonyos értelemben mégis csak az őseinknek kell tekintenünk e népcsoport képviselőit is. Még akkor is, ha közben a sírhalmokra a 21. század modern üzeneteként egy légiirányítást felügyelő radar fémkupolája néz...

Szöveg és kép: Nagy László

